

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ

Роганова Г. О. (кафедра “Фінанси”, ДДМА)

Анотація

У даній статті проводиться оцінка інвестиційної привабливості підприємств Донецького регіону. Робота містить 6 сторінок і список із 8 літературних джерел.

Розглянуті в статті аспекти дозволяють обумовити той факт, що регіональні підприємства Донеччини не тільки потребують активізації інвестиційної діяльності шляхом залучення інвестиційного капіталу, а й мають всі умови для економічно вигідного та доцільного інвестування.

Матеріали доповіді

Важливою умовою розвитку і процвітання регіону є високий ступінь інвестиційної активності його підприємств, оскільки обсяги інвестиційної діяльності регіональних підприємств являються головним вимірником темпів економічного росту регіону в цілому.

Оцінка інвестиційної привабливості галузей економіки і регіонів країни являється дуже актуальною для розвитку країни в цілому. Вона підвищує обґрунтованість управлінських рішень з питань галузевої і регіональної диверсифікованості інвестиційного портфеля підприємств, створює умови здійснення більш ефективної їхньої інвестиційної діяльності.

Для того, щоб відповісти на запитання чому вигідно інвестувати гроші саме в підприємства Донецької області, необхідно здійснити оцінку інвестиційної привабливості регіональних підприємств за наступними критеріями:

а) рівень загальноекономічного розвитку регіону. Дана характеристика базується на таких показниках як питома вага регіону у валовому внутрішньому продукті і національному доході країни, обсяг зробленої промислової і сільськогосподарської продукції в регіоні.

Вагоме місце в економіці Донеччини посідає промисловість. Область виробляє п'яту частину загальнодержавного обсягу промислової продукції, посідає перші та провідні місця в Україні з виробництва цілого ряду основних видів промислової продукції, з обсягу експорту. Тут сконцентровано понад 2000 промислових підприємств гірничодобувної, металургійної, хімічної галузей, енергетики, важкого машинобудування і будівельних матеріалів, експлуатується близько 300 родовищ корисних копалин.

За даними Донецького обласного управління статистики загальний обсяг виробництва товарів народного споживання в 2002р. склав 3,5 млрд. грн. Донецька область поступається лише м. Києву і Харківській області. Частка нашого регіону у випуску товарів народного споживання в цілому по Україні в 2002р. склала 9%. Разом з цим питома вага Донецької області за окремими видами товарів — більш істотна. У 2002р. Донецька область забезпечила 95% видобутку харчової солі в Україні, майже весь випуск побутових холодильників, 66% пральних машин, 26% верхніх сорочок, 13% костюмів, 22% рослинної олії, 1/5 частину ковбасних і кондитерських виробів.

На хімічних підприємствах галузі в рамках закону про СЕЗ реалізується 18 інвестиційних проектів на загальну суму \$66,1 млн. Основна частина інвестицій припадає на ВАТ «Концерн „Стирол“», на якому сьогодні розроблено 13 інвестпроектів. У цілому хімічна галузь області працює рентабельно.

Інвестиційні процеси в металургії активізувалися завдяки реалізації Закону України „Про спеціальні економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області“. За станом на 1 квітня 2002р. у металургії та обробці металів реалізувалося 10 інвестиційних проектів. Це дозволило на територіях пріоритетного розвитку залучити інвестицій на \$151,1 млн. На металургію й обробку металу припадає майже третина загально обласного обсягу вкладених у рамках інвестиційних проектів коштів.

Власні кошти підприємств стали основним джерелом інвестицій. За 9 місяців 2001р. інвестиції в основний капітал машинобудування склали 83,4 млн. грн., або 5,4% їх обсягу по промисловості. Обсяг іноземних інвестицій на 1 жовтня 2001р. склав \$14,9 млн., або 4,5% загально обласного обсягу.

На 1 жовтня 2001р. у машинобудівному комплексі для виконання інвестпроектів було отримано \$28,7 млн., що складає 6,7% загально обласної суми інвестицій.

У Донецькій області налічується 6 коксохімічних заводів: Авдіївський КХЗ, «Маркохім», «Донецьккокс», Ясиноватський КХЗ, Макіївський КХЗ, Єнакіївський КХЗ. Лідер серед вітчизняних виробників коксу в 2001р. - Авдіївський КХЗ. На його частку припадало 22,67% загальноукраїнського виробництва.

У 2000р. на підтримку вугільної галузі було спрямовано 962,4 млн. грн. інвестицій. Основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності в 2001р. залишалися власні кошти підприємств, які склали 73% загального обсягу інвестицій. У порівнянні з 2000р., у 2001 інвестиції у вугільну галузь збільшилися в порівняних цінах на 13%. Це сприяло тому, що в 2001р. вперше за останні роки було досягнуто приросту виробництва у вугільному машинобудуванні на 44%. У 2001р. в області створено 10 зразків гірничошахтного обладнання і засвоєно виробництво 13 його видів.

Відповідно до Закону України „Про спеціальні економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області“ у вугільній промисловості за станом на 1 липня 2002р. реалізувалося 15 інвестиційних проектів, що дозволило залучити інвестиції на \$83,1 млн., з яких 91% припадає на вітчизняних інвесторів. У цілому це складає 16% загально обласного обсягу вкладених у рамках інвестиційних проектів коштів.

Але, слід зазначити, що за даними Донецького обласного управління статистики в 1998 р. питома вага промислових підприємств, що впроваджують технологічні новації, у загальному числі обстежених суб'єктів господарювання області складав 19,6%, у 1999 - 19,5%, у 2000 - 13,5%, у 2001 - тільки 12,4%.

б) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури в регіоні. Оцінюється на основі таких показників як обсяг виробництва енергетичних ресурсів, щільність залізничних колій повідомлення й автомобільних доріг із твердим покриттям.

Наявність у Донецькому регіоні власних паливно-енергетичних і мінерально-сировинних ресурсів, близькість залізрудних родовищ Криворізького басейну, вихід до моря, сприяли формуванню великого промислового комплексу з високою концентрацією галузей важкої промисловості, створенню досить розвинутої виробничої, наукової і соціальної інфраструктури.

За даними Донецького обласного управління статистики теплові електростанції області, встановлена потужність яких перевищує 10 млн. кВт, забезпечують 30% загальної розробки електростанції вітчизняними ТЕС. У регіоні діють 8 теплових електростанцій загального користування. Існують також електростанції при промислових підприємствах (частина з них включена в єдину енергосистему країни, і коефіцієнт централізації виробництва електроенергії досягає 99,998%), а також транспортні, сільські та інші електростанції, загальна кількість яких на початок 2003р. склала 456.

За 2002р. в області було вироблено 25,5 млрд. кВт-часів електроенергії. Це на 1 млрд. квт-часів, або на 3,9% більше, ніж за 2001р. Тенденція збільшення виробництва електроенергії триває і у 2003р. За 5 місяців 2003р. вона збільшилася на 26,6%, у тієї години як у цілому по Україні — на 7,9%, а на АЕС — на 1,3%.

Регіон відрізняється високою транспортною засвоєністю території. Транспортна система представлена майже усіма видами транспорту — залізничним, автомобільним, авіаційним та морським.

Найбільшим оператором області з надання послуг місцевого, міжміського, документального зв'язку та доступу до мережі Інтернет є Донецька дирекція ВАТ „Укртелеком“. В останні роки в області активно розвивається інфраструктура телекомунікацій: з успіхом працюють СП ТОВ „Цифровий сотовий зв'язок України“ (ДСС), СП „Український мобільний зв'язок“ (УМС), ЗАТ „Київстар“.

в) демографічна характеристика регіону. Дана характеристика ґрунтується на таких показниках: питома вага населення регіону в загальній чисельності жителів країни, співвідношення міських і сільських жителів, рівень кваліфікації працездатного населення.

За даними Донецького обласного управління статистики на 5 грудня 2001р. в Донецькій області мешкало 4 млн. 841 тис. чол. Це майже 10% мешканців України. У регіоні найбільша щільність населення: якщо в середньому по Україні на 1 кв. км. припадає 80 чол., те на Донеччині — 183.

У 7 містах області мешкають біля 100 тис. чоловік. Донецьк залишився одним з п'яти українських „мільйонників“, його населення — 1016 тис. чол., що, на шкода, складає лише 91% від кількості мешканців шахтарської столиці в 1989р. За Донецьком іде Маріуполь — 492 тис., Макіївка — 390 тис., Горлівка — 292 тис., Краматорськ — 181 тис., Слов'янськ — 125 тис. чоловік.

За даними статистики в області мешкає 90% міського (найбільш в Україні) і 10% сільського населення. За годину, що минула після попереднього перепису, воно зменшилося відповідно на 451,5 тис. і 39,8 тис. чол.

Останній перепис показав, що населення області всі більше тяжіє до освіти. Вищу і повну загальну освіту мають 3017,2 тис. чол., що на 15% більше, ніж 12 років тому. Підвищення рівня освіти в цілому характерно як для міського, так і для сільського населення. Кількість людей, що мають повну вищу освіту в розрахунку на 1000 чол. з 1989 р. у містах збільшилося на 34%, у селах — на 62,2%.

г) рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону можна охарактеризувати наступними показниками: чисельність спільних підприємств з іноземними партнерами в регіоні, чисельність банківських установ у регіоні, чисельність страхових компаній на території регіону.

Економіка області представлена потужним агропромисловим комплексом. Динамічно працюють харчова і переробна промисловість, товаровиробничий комплекс, розвивається торгівля.

Економіку обслуговують 137 банків і банківських установ, 17 страхових компаній, 24 біржі. Розвиток банківської системи, що відбувається в умовах економічного зростання, стабільності грошової одиниці України, зниження відсоткових ставок за кредити, характеризується зростанням активів і зобов'язань, підвищенням рівня капіталізації банків, розширенням кредитування економіки.

д) ступінь безпеки інвестиційної діяльності в регіоні оцінюється на основі таких показників як рівень економічних злочинів у регіону, питома вага підприємств зі шкідливими викидами, що перевищують допустимі норми, у загальній кількості підприємств.

У Донецькій області гине в два рази більше гірників, чим у середньому по Україні. Хоча українські показники вважаються не останніми у світі (по видобутку вугілля Україна на 8 місці) - по смертності Україна на 2 місці: уступає тільки Китаєві.

Торік на шахтах України було добуто 81 млн. тонн вугілля і при цьому загинули 266 гірників (тобто кожний млн. тонн вугілля коштував життя 3,3 шахтарів). У той же час у Донецькій області були добуті 30 млн. тонн вугілля і при цьому загинули 182 чоловік, а значить у середньому по 6,1 загиблому на 1 млн. тонн.

"За останні шістьох років в Україні були закриті 102 вугільні шахти. За цей же період у країні на 12% збільшилися обсяги видобутку вугілля, і в 4,4 рази зріс рівень заробітної плати в галузі" - така офіційна статистика.

За даними УБОП УМВД України в Донецькій області на 26.02.2003р.:

а) припинена діяльність двох організованих злочинних груп (ОЗГ), що займалися розкраданням і нецільовим використанням засобів, виділених з бюджету. Збиток від їхніх злочинних дій склав близько 1 млн. грн.

б) припинена діяльність ОЗП в м. Маріуполь. Члени ОЗГ створили ряд комерційних структур і протягом 2001-2002 рр. систематично одержували з місцевого бюджету засоби на проведення будівельних робіт житлового фонду. Частина бюджетних засобів викрадалася членами ОЗГ шляхом завищення обсягу і вартості виконаних робіт. Попередній розмір збитку понад 200 тис. грн.

в) ліквідовано 2 конвертаційні центри, діяльність яких спричинила збиток державі в розмірі більш 1,5 млн. грн. З метою відшкодування збитку вилучені й арештовані засоби на суму 1,4 млн. грн.

Зробивши аналіз інвестиційної привабливості регіону слід зробити деякі висновки та обумовити той факт, що Донецький регіон потребує активізації інвестиційної діяльності шляхом залучення інвестиційного капіталу.

У сформованих умовах більшість підприємств змушена покладатися на власні засоби в процесі інвестування у виробництво. Однак відсутність у багатьох з них цього джерела привело до того, що, за даними Держкомстату України, тільки 0,5% загальної кількості зроблених нових машин і устаткування по своєму технічному рівні є конкурентоздатними.

Пожвавлення економічної ситуації в Україні, що спостерігається останнім часом, обумовлено залученням інвестиційного фактора завдяки створенню пріоритетних експортноорієнтованих виробництв у спеціальних економічних зонах (СЕЗ) і на територіях пріоритетного розвитку (ТПР).

Органами керування СЕЗ і ТПР затверджено 260 інвестиційних проектів загальною вартістю понад 1,3 млрд. дол., якими передбачається створення більш 25 тис. нових і збереження 37 тис. існуючих робочих місць.

Найбільш привабливими для інвестування виявилися хімічна і харчова промисловість (17%), транспорт і зв'язок (12%), металургійна (9%), вугільна, машинобудівна і легка промисловість (6%).

У рамках реалізації цих інвестиційних проектів фактично притягнуті інвестиції на суму, еквівалентну 305,2 млн. дол. США (23% кошторисної вартості проектів); створене і збережено 30 тис. робочих місць.

У бюджети всіх рівнів у результаті реалізації інвестиційних проектів надійшло 297,7 млн. грн. Активну участь у цьому процесі приймає й АТ НКМЗ м. Краматорськ Донецької області. Реалізуючи стратегію створення конкурентоздатного елітного підприємства світового класу і з метою досягнення позначених пріоритетів – створення виняткових можливостей і конкурентних переваг, зміцнення конкурентних позицій на світовому і внутрішньому ринках і забезпечення стійкого розвитку підприємства, в АТ НКМЗ розроблено і захищено в 2000-2001 р. чотири великих інвестиційних проекти, загальною вартістю 27,5 млн. дол. США.

Ефективність запропонованих мір у Законі «Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу (ГМК) України» по подоланню кризи в галузі, підтверджують не тільки фінансово-економічні показники 67 підприємств-учасників, але і значне збільшення бюджетних надходжень. Слід зазначити, що значну роль у вирішенні проблем ГМК України

можуть зіграти вітчизняні машинобудівні підприємства, але їм потрібні для цього фінансові ресурси. Як свідчить практика, розраховувати на іноземні інвестиції не доводиться.

Можливості подальшого інвестування вугільної галузі залежить від фінансового стану вуглевидобувних підприємств, яких сьогодні дуже важкий. Проблеми, що стоять в останні роки перед вугільною промисловістю, зберегли свою актуальність в 2002-2003рр. У цій ситуації потрібна структурна і технологічна перебудова галузі і цілеспрямована державна підтримка.

Область має великі можливості для залучення інвестицій. Це й технічна реконструкція провідних галузей народного господарства, і використання відходів виробництва, вторинних ресурсів, і розвиток міського господарства, використання можливостей вільних і рекреаційних зон, розвиток туризму.

Великі можливості формування нової інноваційної моделі розвитку економіки створює розроблена широкомасштабна, комплексна «Програма науково-технічного розвитку Донецької області до 2020 року», сформована в повній відповідності з основною стратегічною метою розвитку України.

Завдяки тому, що за останній годину забезпечений значний приріст машинобудівної продукції, з'явилися підстави стверджувати, що вітчизняна економіка поступово набуває нової якості зростання. Для Донецького регіону, перевантаженого паливно-сировинними виробництвами, що забруднюють довкілля, це особливо актуально. За рахунок нарощування виробництва в машинобудуванні металурги отримують можливість розширити внутрішній ринок збуту та застерегтися від непередбачених змін кон'юнктури на зовнішніх ринках.

Поряд із зростанням продукції важкого машинобудування збільшився випуск приладів і машин, сільськогосподарського обладнання. За рахунок диверсифікації виробництва засвоєно випуск багатьох нових видів продукції.

Якщо досягнуті позитивні тенденції пощастить зберегти, це буде основою успішного розвитку економіки регіону в цілому.

Література:

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001.
3. Панков В.А. Управление стоимостью наукоемкого машиностроительного предприятия: Теория и практика. – К.: Наукова думка, 2003.
4. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002.
5. Про інвестиційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 100.
6. [Www.info.dn.ua/donbass](http://www.info.dn.ua/donbass)
7. www.donbass.org.ua
8. www.umvddon.ukr-info.net